

Н. В. Резнікова,

д. е. н., доцент, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
О. А. Іващенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ АСИМЕТРИЧНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ КРАЇН В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

N. Reznikova,

Doctor of Economics, Associate Professor at the Chair of World Economy
and International Economic Relations of Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
O. Ivashchenko,

PhD (Econ.), associate Professor of the Department of management
of foreign trade activities The national Academy of statistics, accounting and audit

PROBLEMS OF OVERCOMING ASYMMETRIC INTERDEPENDENCY OF COUNTRIES IN THE CONTEXT OF REGIONAL COOPERATION

У статті констатується, що інтеграційні процеси зразка ХХІ століття демонструють співіснування стратегій не універсальної, а вибіркової, не тотальної, а дозованої інтеграції в економіці під суворим контролем суверенних національних урядів (східноазійська версія) зі стратегією пом'якшення вихідних принципів зближення і збагачення його форм на тлі розбудови наднаціональних інституцій (європейська версія). Доводиться, що тоді як відправним пунктом східноазійської версії інтеграції виступає не політична спорідненість, а однотипність економічних політик (так званий економічний прагматизм), в ЄС фактором консолідації прийнято вважати фактор "приналежності до Європи". Доводиться, що ключова типологічна спорідненість стратегій інтеграційної співпраці визначається не процедурою прийняття інтеграційних рішень або мірою реалізованості принципу наднаціональності, а стійкою орієнтацією учасників інтеграції на пріоритетність розвитку внутрішньогрупових зв'язків по відношенню до позагрупових.

It is argued that integration processes of 21st century demonstrate co-existence of the strategies involving the integration of selective rather than universal nature, the integration which is not the total economic one but the dosed one under the strict control of sovereign national governments (the South Asian version) with the strategy of mitigating the input principles of convergence and enrichment of its forms alongside building up supranational institutions (the European version). It is proved that while the starting point for the South Asian version of the integration is the homogeneity of economic policies (the so called economic pragmatism) rather than political likeliness, the avowed factor for consolidation in the EU is "belonging to Europe". It is proved that the determinant for the key typological likeliness of the integrative cooperation strategies is not the procedure for taking integration-related decisions but the persistent and priority orientation of the integration participants on developing intra-group links rather than extra-group ones.

Ключові слова: інтеграційні процеси, стратегії інтеграції, асиметрична взаємозалежність, міжнародні відносини, наднаціональні інституції.

Key words: integration processes, integration strategy, asymmetrical interdependence, international relations, supranational institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На етапі дифузної глобалізації суттєво актуалізувалася дискусія щодо ступеню припустимості "десуверенізації держав" і "денаціоналізації свідомості", а також здатності інтеграційного об'єднання як протистояти, так і заохочувати зміцнення національної держави і її невід'ємних монополій на забезпечення безпеки, захист меж і внутрішніх справ від втручання ззовні. Інтеграційні процеси зразка ХХІ століття демонструють співіснування стратегій не універсальної, а вибіркової, не тотальної, а дозованої інтеграції в економіці під суворим контролем суверенних національних урядів (східноазійська версія) зі стратегією пом'якшення вихідних принципів

зближення і збагачення його форм на тлі розбудови наднаціональних інституцій (європейська версія).

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконливо засвідчує про істотний інтерес до дослідження теоретичних аспектів регіоналізму як зхідними вченими (В. Кейблом, Д. Хендерсоном [1], А. Харрелом [4], П. Катзанштайном [5], Д. Мітрانی [6], Е. Дооручі, С. Фірпо, М. Фратчером, Ф. Монгеллі [8], Н. Толлісоном [9], Д. Тусі, Ф. Седербаумом [10]), так і вітчизняними (О. Булатовою [12], В. Чужиковим [18], О. Білорусом, Б. Гунським, Д. Лук'яненком [16], О. Любіцевою, В. Бабарицькою, Б. Яценко [13], А. Поручником, А. Колотом [14], А. Філіпенком [19] та іншими). Проте, незважаючи на значний науковий доробок зі зазначеної проблематики, визначення специфічних рис регіональних стратегій інтеграції

рації вимагає подальшої уваги, а тому становить завдання дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Регіоналізм в постбіполярному світі стає важливим фактором зовнішньої і внутрішньої політики, будучи зумовленим зростанням ролі функцій міста і соціального часу, поєднанням геополітики, геоekonomіки і соціокультурних особливостей території. Виробка геостратегії або технології реалізації пріоритетів регіонального розвитку в багатомірному комунікаційному просторі особливо актуальна в умовах лібералізації міжнародних економічних відносин. Регіоналізація внутрішніх і міжнародних відносин здійснюється на різних рівнях територіальної ієрархії, серед яких виокремлюються внутрішньодержавний, державний і наддержавний, континентальний і трансконтинентальний.

Утім, тоді як відправним пунктом східноазійської версії інтеграції виступає не політична спорідненість, а однотипність економічних політик (так званий економічний прагматизм), в ЄС фактором консолідації прийнято вважати фактор "приналежності до Європи". Втім, Євросоюз переживає складнощі з поширенням інтеграції з економіки в сферу політичних і соціальних відносин і формування "єдиного етносу". Зростання міжетнічних непорозумінь в ЄС вказує на спірність виокремлення соціальної інтеграції як базового і обов'язкового параметра. В цьому контексті небажання країн Східної Азії форсувати інтеграцію в соціальній сфері слід сприймати не як антипод, а скоріше як аналог європейського підходу.

Ключова типологічна спорідненість стратегій інтеграційної співпраці визначається не процедурою прийняття інтеграційних рішень або мірою реалізованості принципу наднаціональності, а стійкою орієнтацією учасників інтеграції на пріоритетність розвитку внутрішньогрупових зв'язків по відношенню до позагрупових, готовністю заради цього надавати один одному на взаємній основі особливі права, пільги та привілеї, а також інтенціями до багатостороннього співробітництва у вирішенні спільних проблем. Виходячи з подібного трактування процесу інтеграції, порівнюватись мають не стільки форми втілення інтеграційних намірів, скільки стійкість, спрямованість, альтернативність та результативність такої співпраці.

Структура інтеграційного процесу містить політичні (узгодження стратегічних інтересів і законотворча діяльність), соціальні (проблеми трудової міграції тощо), виробничі (проблеми розвитку промисловості, транспортних зв'язків, енергетичної галузі), економічні (формування зони вільної торгівлі, функціонування митного союзу, встановлення єдиних тарифів тощо), фінансові (питання функціонування ринку капіталу, розвитку інвестиційної діяльності тощо), безпекові (співробітництво у військовій сфері, сфері боротьби з кримінальними злочинами тощо), культурні, наукові, освітні елементи. Відповідно, функціонування зазначених елементів відбувається на різних рівнях інтеграції, які можна класифікувати на верхній, середній та нижчий [17, с. 52—53].

Продовжуючи рухатись у бік взаємного економічного зближення, східноазійські країни поряд з терміном "інтеграція" вживають термін "регіоналізація", вживаючи його в тому самому значенні, що й поняття "інтеграція" використовується для опису Європейського союзу. Можна зробити висновок про те, що економічна інтеграція відбувається у формі "інтергавернменталізму", тобто міжурядових угод і лише частково з використанням методу "неофункціоналізму". Таким чином, формування національних стратегій економічної інтеграції нерозривно пов'язане з тенденціями регіоналізації, а отже, для розуміння перспектив інтеграційного поступу слід визначитись з основними теоріями інтеграційної співпраці в контексті регіоналізму.

Концепції регіонів і регіоналізму не є ані послідовними, ані стаціонарними з погляду на той смисл, в якому вони використовуються в різних дисциплінах. У галузі міжна-

родних відносин регіони часто розглядаються як макро-регіони, тобто наднаціональні системи всередині міжнародної системи, до складу яких входять держави, що є географічно близькими та певною мірою взаємозалежними. Згідно з таким підходом регіоналізм можна розглядати як впорядковану, багатосторонню та контрольовану державами взаємозалежність усередині регіонального простору, яка виражається у різноманітних конкретних регіональних проектах та відповідних їм інституціях. Хоча різні вчені-теоретики ставлять під сумнів таке сприйняття регіоналізму через причини, що іноді є спірними, ми пристаємо на бік державоцентричного підходу, оскільки він полегшує аналіз структур та причинних зв'язків на макrorівні. Це основний принцип традиційних теорій міжнародних відносин. Аналогічним способом можна застосовувати термін "регіональна інтеграція", тобто як регіоналізм, хоча перший залежно від контексту описує або статичний стан справ, або процес.

Регіоналізм можна розглядати як кластер різних багатовимірних регіональних проектів співпраці, обмежених територією кордонів держав-членів. Що стосується функціонального навантаження інститутів, то якщо регіоналізм розбивається на окремі численні інституціалізовані проекти регіональної співпраці, це розмиває навіть межу між регіоналізмом та міжнародними режимами, а міжнародні режими інтерпретуються у вузькому сенсі, насамперед як статичні угоди про співпрацю. Такому тлумаченню регіоналізму притаманний обмежений підхід до міжнародних відносин, оснований на "раціональному виборі", який придатний для застосування у цій частині теорії співпраці як точка відліку для аналізу причин, особливостей та наслідків інституціалізованої регіональної співпраці. Хоча це напевно не найбільш комплексний спосіб інтерпретації реальності, він все одно спрощує та дозволяє моделювати причинні зв'язки та ілюструвати тенденції на вищому рівні.

Стимул до міжнародної співпраці походить від структури міжнародної системи, співпраці, на якій вона основана, та проблем, пов'язаних із колективними діями. Останні основані на взаємозалежності, але за припущенням існує неореалістичне сприйняття міжнародної системи як такої, що структурована анархією та характеризується відсутністю будь-якого ієрархічного порядку або глобального механізму примусу. Виходячи з цього, держави мають необхідні засоби для егоїстичного переслідування своїх інтересів, аби забезпечити собі виживання та добробут. Однак анархія в міжнародній системі не обов'язково передбачає ворожий та воєнний сценарій, зображений у "Левіафані" Т. Гоббса, а, навпаки, допускає, що навіть егоїстичні, користолюбні актори прагнуть до взаємної співпраці в конкретних проблемних ситуаціях. Однією з причин переважання проблемних ситуацій у міжнародних відносинах є існування комплексної взаємозалежності між різними акторами, тобто державами, у різних сферах. Комплексна взаємозалежність у міжнародних відносинах передбачає, що політика дії кожної держави складається не з ізольованих подій, а залежить від політики інших держав. Згідно з таким тлумаченням взаємозалежність напевно не зводиться до економічної площини, а має місце у фактично всіх сферах міжнародних відносин, таких як безпека, інфраструктура, клімат і навколишнє середовище. Якщо актори реалізують суто егоцентричні та неузгоджені стратегії, переважна модель взаємозалежності у певній сфері майже неодмінно породить політичні екстерналії для всіх інших, кого стосується ця сфера. Виходячи з цього політика, спрямована на координацію та співпрацю — залежно від ситуації, що переважає, — сприятиме досягненню усіма акторами Парето-оптимальних результатів за умови, що очікувані вигоди перевищують виграші від некоординованого статус кво.

Якщо колективні дії при співпраці забезпечують раціональним акторам більш високі прибутки, ніж суто індивідуалістичні стратегії, тоді дилемні ситуації особливо потребують інститутів для сприяння тривалій співпраці, ос-

кільки односторонній вихід з гри (free-riding) завжди є заманливим варіантом. Ці інститути мають чисельні функції, але вигоди від них такі ж самі: подібно міжнародним режимам, вони полегшують, підтримують і навіть просувають співпрацю в проблемних ситуаціях, де одностороння і самостійна діяльність не принесе індивідуальний і не збільшуватиме колективний вигоду. Враховуючи структурні бар'єри для співпраці в міжнародній системі, такі інституції — зокрема завдяки притаманним їм нормам, принципам і правилам — полегшують і підтримують співпрацю через усунення невизначеності (надання інформації або скорочення інформаційних витрат), усунення порушень (шляхом моніторингу та впровадження механізмів санкцій), формування зобов'язань та репутації. У найкращому разі вони забезпечують процедурну базу для подальшого руху (або для ініціалізації такого руху) в напрямку поглиблення співпраці [6]. Полегшуючи міжнародну співпрацю та активізуючи колективну взаємодію, регуляторні та цивілізаційні елементи міжнародних інститутів сприяють абсолютному збільшенню колективного та індивідуального добробуту країн, а також формують стабільне та мирне міжнародне середовище. Отже, якщо міжнародні — так само, як і регіональні — інститути будуть ефективними, вони як ніхто інший сприятимуть сталому розвитку в більш широкому сенсі.

У контексті теорії ігор та співпраці ситуаційно-структурний підхід виділяє декілька ідеальних типів проблемних ситуацій, що характеризуються різними ступенями схильності до співпраці та до формування спільних регуляторних інститутів: співпраці порівняно легко досягти в проблемних ситуаціях, що відповідають координаційним іграм, більш складно — в ситуаціях, які є дилемними, і складніше всього — у ситуаціях, що відповідають так званім іграм "Рембо" [5]. Тому ймовірно досяжний ступінь реалізації міжнародної співпраці, запит на відповідні інститути та релевантність і впливовість потенційних ситуаційних змінних — все це принципово залежить від характеру і структури відповідної проблемної ситуації, тобто типу гри.

Аспект влади, тобто відносний розподіл влади між задіяними акторами, може значно впливати на появу міжнародної співпраці та її інституційну модель. Всі раціональні актори, що прагнуть максимізації вигоди, за припущенням мають спільний інтерес в отриманні абсолютних вигод від колективної діяльності та у співпраці у відповідних ситуаціях, але водночас вони мають різноспрямовані та егоїстичні переваги в тому, що стосується розподілу непередбачуваних витрат та активів, тобто відносних вигод. Розгляд і розв'язання цих так званих проблем другого порядку, які нагадують координаційні ігри з ефектом розподілу, є необхідною умовою виникнення ефективної міжнародної співпраці [3]. Для досягнення найкращого індивідуального результату актори послідовно вступатимуть у переговори щодо інституційного охоплення та моделі спільного проекту співпраці. Спроможність актора до ведення так званих "стратегічних торгів" визначається не стільки в класичних термінах економічної та військової сили, скільки в термінах сили, обумовленої його ситуаційною позицією.

Згідно з теорією укладання угод на міждержавних переговорах, переговорна позиція актора визначається характером сукупної асиметричної взаємозалежності між усіма акторами і особливо характером асиметричної взаємозалежності між ними щодо конкретних проблемних сфер. Структурний аспект визначає переговорні позиції переговорників, оскільки він показує ймовірність "загрози зриву угоди" через наявність привабливих альтернатив односторонньої політики та варіантів виходу з гри. Слабка переговорна позиція з конкретних питань спричинена в основному обмеженістю варіантів виходу та відносною "залежністю" від укладання спільної угоди. Причиною цьому є порівняно високі вигоди від співпраці, а також відсутність привабливих альтернатив односторонньої політики. І навпаки, сильна або визначальна переговорна по-

зиція актора визначається його "незалежністю" або байдужим ставленням до результатів переговорів щодо угоди про співпрацю [6]. Причиною цього може бути порівняно низька інтенсивність переваг такої угоди, незначна важливість пов'язаних із нею вигід, існування привабливих альтернатив односторонньої політики, а відтак, наявність реальних варіантів виходу з гри.

Отже, враховуючи структурну асиметричну взаємозалежність усередині конкретної проблемної сфери, спроможність держави до ефективного застосування переговорної позиції пов'язана, по-перше, з реальною можливістю "зірвати угоду" через існування привабливих альтернатив односторонньої політики і варіантів виходу з переговорів.

При міждержавних переговорах на регіональному рівні ті держави, які залежать від своїх партнерів у деяких проблемних сферах і не мають у розпорядженні гідних варіантів виходу з гри, опиняються у порівняно слабкій позиції під час переговорів, особливо якщо вони не в змозі реально погрожувати формуванням альтернативної коаліції. І навпаки, держави, що мають центральну позицію, тобто такі, від яких залежать інші, мають відносно сильну переговорну позицію і відіграють вирішальне значення для появи та успіху конкретних угод про співпрацю та відповідних інституційних рамок. На регіональному рівні такі ключові держави можуть сприяти або перешкоджати процесу регіональної інтеграції і можуть основувати свою участь у проектах регіональної співпраці на неготовності їхніх регіональних партнерів до компромісів і поступок. Тому регіоналізм лише відображатиме розстановку найбільш головних переваг держав регіону, а також відносну позицію сили учасників переговорів [8].

На підставі вищезгаданих припущень можна стверджувати, що регіональна інтеграція на Півдні в основному слідує тій самій логіці та має ті ж самі обмеження, що й у північній півкулі, тобто в Європі та Північній Америці. Хоча за інших рівних умов це дійсно так, але при цьому не враховуються відмінні структурні умови існування регіонів та багатьох країн Півдня, особливо Південної Африки. У багатьох проблемних сферах регіональні організації та країни південної півкулі демонструють значну асиметричність позарегіональних відносин з третіми, зовнішніми акторами. У цьому полягає очевидна різниця між регіоналізмом розвинутих та дуже взаємозалежних країн Півночі, до яких прив'язана більшість традиційних теорій регіональної інтеграції та їхня аргументація, і регіоналізмом країн Півдня, які є менш залежними одна від одної, але більш залежними від інших. В економічному вимірі ця асиметрія проявляється не тільки у напрямі та якості торговельних та інвестиційних потоків, а й в іноземній допомозі, структурній перебудові та донорському фінансуванні. У загальному сенсі такий тип економічної нерівноваги структурно розмежовує економічну ситуацію у південній півкулі та на Півночі. Подібна модель спостерігається у проблемній сфері безпеки, де існує взаємозалежність у військовій сфері і сфері безпеки. Держави та організації північної півкулі, особливо великі західні держави, загалом вважаються більш сильними, ніж їхні менші розвинені партнери із Півдня, коли йдеться про військовий потенціал та витрати на оборону. Регіональний аспект цієї асиметрії стає більш очевидним, якщо брати до уваги непрямі потоки військової допомоги, військову присутність та бази зовнішніх сил у деяких південних регіонах. Є це чи не є спадщина колоніалізму, ця тіньова структура асиметричної позарегіональної взаємозалежності має значний вплив на появу, динаміку та ефективність регіоналізму та організацій регіональної інтеграції, куди входять країни, що розвиваються [4].

Сильна та асиметрична позарегіональна взаємозалежність між регіональними та третіми акторами, яка переважає у регіоні, змінюватиме фактичну структуру проблемних ситуацій у регіоні у бік більш несприятливої для регіональної співпраці ситуації і у такий спосіб гальмуватиме вирішення проблеми колективної діяльності в

регіоні. Відповідно до цього дилемна ситуація може перетворитися на структуру типу "Рембо", де нескількома до співпраці Рембо будуть ті регіональні актори, які мають у розпорядженні привабливі позарегіональні альтернативи [5]. Це може статися, якщо актори віддають перевагу співпраці з перспективними зовнішніми сторонами на підставі сильних позарегіональних відносин з ними, а не участі у взаємно неможливій інтеграції всередині менш перспективного регіону їх розташування. Однак може бути альтернативний випадок, коли присутність сильної асиметричної позарегіональної взаємозалежності може стати сприятливою для формування проектів регіональної співпраці, якщо треті сторони діють безкорисно і допомагають у подоланні проблем колективної діяльності у регіоні, у тому числі надаючи фінансову підтримку, збільшуючи вигоди від співпраці, скорочуючи витрати на реалізацію проектів та покращуючи функціональність інститутів регіональної співпраці. Таким чином, справжня дилемна ситуація або навіть ситуація типу "Рембо" може бути переведена у розряд більш сприятливих ситуацій, тобто координаційної гри з розподільним конфліктом, коли потоки із зовні є благами, що розподіляються координованими засобами. На практиці це відповідатиме випадку, коли зовнішні актори постачають фінансові або логістичні ресурси на умові існування регіональної співпраці та регіональних інститутів. На крайній випадок регіональних акторів можна у такий спосіб заохотити до співпраці, оскільки вигоди від співпраці у більшості мають "зовнішнє" походження. Утім, будь-яка проблемна ситуація, що забезпечує шанс на плідотворну майбутню співпрацю, повинна мати регіональне походження, і це є необхідною умовою.

Міждержавні переговори на регіональному рівні можуть відбуватися на переважному фоні сильної та асиметричної позарегіональної взаємозалежності між однією або декількома сторонами в регіоні — з одного боку, та зовнішніми акторами, з іншого. Така ситуація може бути пов'язана із розподілом влади у відповідній проблемній сфері на рівні конкретного регіону, що впливає на умови взаємодії стосовно рівня вирішення проблем під час міждержавних переговорів. Сильні позарегіональні відносини держави можуть принципово покращити її переговорну позицію на регіональному рівні і стосовно регіональних питань, оскільки вони припускають наявність додаткових альтернативних політичних стратегій та реальних варіантів виходу з переговорів. Для таких держав масштаби діяльності значно розширюються, оскільки вони за припущенням є менш залежними від проблем регіональної співпраці, результатів відповідних переговорів та створення відповідних інститутів. Однак переговорна позиція, забезпечена із зовні, вважається досить нестабільною, оскільки вона залежить від неконтрольованих зв'язків із третіми акторами. Така переговорна позиція держави швидко втрачає свою впливовість, щойно треті актори позбавлять її альтернатив позарегіональної політики, варіантів виходу з гри або стимулів. Сильний та асиметричний зв'язок із позарегіональними акторами не передбачає наявності альтернативних варіантів для регіональних акторів — учасників переговорів на регіональному рівні. Адже якщо взаємозалежність характеризується сильною односпрямованою асиметрією, тоді зовнішні актори за припущенням виносять рішення щодо доступності таких варіантів виходу. Більше того, така структурна модель забезпечує позарегіональним акторам можливість вживати заходів примусу або переконання. Вплив зовнішніх акторів на фактичні регіональні проблеми найбільш помітно підсилюється, якщо їхній вплив безпосередньо охоплює рівень регіональних проблем другого порядку. На практиці такий зовнішній вплив реалізується, якщо позиції регіональних акторів у регіональних міждержавних переговорах у більшості стимулюються ресурсами зовнішніх акторів та їхніми засобами тиску або заманювання [9].

Сильна та асиметрична позарегіональна взаємозалежність між регіональними та зовнішніми акторами може

впливати на діяльність і ефективність регіональних інститутів. Ефективність можна тлумачити як досягнення цілі та оцінити шляхом аналізу ступеня досягнення цілей регіонального проекту співпраці у часі. Зовнішній вплив може трансформувати проблемні ситуації у структури, не схильні до співпраці, і у такий спосіб від початку загальмувати створення будь-яких інститутів або у подальшому знизити ефективність вже існуючих інститутів. Останнє станеться, якщо регіональні актори не пов'язують себе із інститутами, відповідальними за регіональний проект, оскільки вигоди від співпраці зменшуються або взагалі не виявляються внаслідок наявності або попереднього досвіду більш привабливих або взаємно несумісних альтернативних варіантів, основаних на позарегіональних відносинах. Якщо неефективність регіональних інститутів обумовлена тим, що їхні члени від них відсторонюються або врешті-решт обирають для себе позарегіональну співпрацю, це все одно відбувається під опосередкованим впливом структурної моделі сильних і асиметричних відносин із зовнішніми акторами. З іншого боку, зовнішня підтримка існуючих регіональних інститутів може покращити їхню функціональність і мати підсилювальний вплив на їхню ефективність, особливо якщо регіональні актори не впевнені у потенційних виграшах або неспроможні здійснювати необхідні початкові інвестиції. Це, зокрема, має місце тоді, коли взаємовплив усередині регіону є слабким і очікувані вигоди від інституціональної регіональної співпраці складно зіставити з витратами на ex-ante створення інститутів. З урахуванням цього віддані справі регіональної співпраці зовнішні актори можуть сприяти регіональній інтеграції через посилення стимулів або зниження витрат на проекти інституціалізованої регіональної співпраці. Можливі заходи можуть, крім іншого, включати інформаційне забезпечення, матеріально-технічну та фінансову підтримку регіональних акторів та/або їхніх спільних інститутів. Утім, для регіональних інститутів, заснованих насамперед завдяки вливанням від зовнішніх покровителів, кінець такої зовнішньої підтримки означатиме їх руйнування, якщо вони ще не встигли стати незалежним і ефективним джерелом створення вигод.

Таким чином, поява регіоналізму та відповідної йому інституційної бази загалом підпорядковується однаковій логіці і однаково забезпечуватиме вирішення проблем колективної діяльності як на менш розвиненому Півдні, так і на більш розвиненій та дуже взаємозалежній Півночі. У теоретичному контексті ситуаційно-структурного підходу основні припущення, на яких будується логіка інтеграційної співпраці, може бути зведена до наступного:

— У разі сильної асиметричної внутрішньо-регіональної залежності між регіональними державами, держава з відносною позицією сили буде здатна вплинути на модель і успішність проекту інтеграційної співпраці.

— У разі наявності проблемної ситуації в регіоні та попиту на взаємовигідну регіональну співпрацю, супутні їй інституції продемонструють ефективність. Але оскільки країни у південній півкулі, особливо менш розвинені, більш схильні до моделі ендемічної, сильної та асиметричної позарегіональної взаємозалежності з міцними зовнішніми акторами у багатьох ключових сферах (особливо в економіці), останні будуть у змозі, через структурні чинники, у подальшому впливати на створення, динаміку та ефективність регіоналізму на Півдні. Отже, успішність інтеграційної співпраці на Півдні значною мірою залежатиме від політики зовнішніх акторів, яка виходить за межі регіону.

— У разі сильної та асиметричної позарегіональної взаємозалежності держав регіону зовнішні держави із сильною позицією можуть вплинути на модель і успішність проекту регіональної інтеграції.

— У разі одночасно і сильної, і асиметричної позарегіональної взаємозалежності держав регіону за вплив на реалізацію процесу регіоналізму боротимуться ті регіональні та зовнішні актори, які є ключовими гравцями у регіоні. Оскільки згідно з цією доволі раціоналістичною те-

оретичною базою актори за припущенням діють у корисливий спосіб, за вищезгаданих умов через суто структурні причини зовнішні актори скоріш за все матимуть неоднозначний вплив на формування регіоналізму.

Література:

1. Cable V. Trade Blocs? The Future of Regional Integration / V. Cable, D. Henderson. — London: Royal Institute of International Affairs, 1994. — 198 p.
2. Fuchs Ch. Structuration theory and self-organization / Ch. Fuchs // Systemic Practice and Action Research. — 2003. — Vol. 16. — N 2. — P. 133—167.
3. Hettne B. Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation / B. Hettne — Basingstoke: Macmillan. — 1999. — 198 p.
4. Hurrell A. The Regional Dimension in International Relations Theory / A. Hurrell // Global Politics of Regionalism / M. Farrell, B. Hettne, L. Van Langenhove. — London: Pluto Press, 2005. — P. 38—52.
5. Katzenstein P.J. Regionalism in Comparative Perspective [Electronic resource] / P.J. Katzenstein // Cooperation and Conflict. — 1996. — Mode of access: http://arch.neicon.ru/xmlui/handle/123456789/2871149-papers1996/wp96_1.htm
6. Mitrany D. The Prospect of Integration: Federal of Functional? [Electronic resource] / D. Mitrany // Journal of Common Market Studies. — 1965. — Vol. 4 (2). — P. 119—149. — Mode of access: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5965.1965.tb01124.x/abstract>
7. Stubb A. A Categorization of Differentiated Integration [Electronic resource] / A. Stubb // Journal of Common Market Studies. — 1996. — Vol. 34. — P. 283—295. — Mode of access: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5965.1996.tb00573.x/abstract>
8. The Link Between Institutional and Economic Integration: Insights for Latin America from the European Experience [Electronic resource] / E. Dorrucchi, S. Firpo, M. Fratzscher, F. Mongelli // Open Economies Review. — 2004. — Vol. 15. — P. 239—260. — Mode of access: <http://journals.kluweronline.com/issn/0923-7992/contents>
9. Tollison R.D. International Integration and the Interdependence of Economic Variables [Electronic resource] / R.D. Tollison, T.D. Willett // International Organization. — 1973. — Vol. 27. — P. 255—271. — Mode of access: <http://www.jstor.org/stable/2706099>
10. Tussie D. Regionalism: Providing a Substance to Multilateralism? / D. Tussie // Theories of New Regionalism: A Palgrave Reader (International Political Economy Series) / F. Soderbaum, T.M. Shaw. — N.Y.: Palgrave Macmillan. — 2003. — 99—116.
11. Warleigh A. Comparative Regional Integration: Towards a Research Agenda [Electronic resource] / A. Warleigh, B. Rosamond. — Mode of access: <http://ecpr.eu/Events/PanelDetails.aspx?PanelID=2081&EventID=51>
12. Булатова О. В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: монографія / О. В. Булатова. — Донецьк: ДонНУ, 2012. — 386 с.
13. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька, Б.П. Яценко та ін. — К.: Київський університет, 2010. — 160 с.
14. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот та ін.; за заг. ред. проф. Д.Г. Лук'яненка та проф. А.М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2008. — 420 с.
15. Європейська інтеграція та розвиток теорії державного управління: наук. розробка / О.М. Руденко, В.Д. Бондаренко, І.В. Валентиук та ін. — К.: НАДУ, 2012. — 64 с.
16. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка. — К.: КНЕУ, 2001. — 538 с.
17. Смоляков В.А. Политическое измерение экономической интеграции (сравнение европейской и восточноазиатской моделей) / В.А. Смоляков // Вестник ХГАЭП. — 2010. — № 3 (48). — С. 23—35.

18. Чужиков В. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: монографія / В. Чужиков. — К.: КНЕУ, 2008. — 272 с.

19. Филипенко А.С. Экономическая глобализация: истоки и результаты / А.С. Филипенко. — М.: Экономика, 2010. — 511 с.

References:

1. Cable, V. and Henderson, D. (1994), Trade Blocs? The Future of Regional Integration, Royal Institute of International Affairs, London, UK.
2. Fuchs, Ch. (2003), "Structuration theory and self-organization", Systemic Practice and Action Research, vol. 16, no. 2, pp. 133—167.
3. Hettne, B. (1999), Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation, Macmillan, Basingstoke, UK.
4. Farrell, M. Hettne, B. and Van Langenhove, L. (2005), Global Politics of Regionalism, Pluto Press, London, UK.
5. Katzenstein, P.J. (1996), "Regionalism in Comparative Perspective", Cooperation and Conflict, available at: http://arch.neicon.ru/xmlui/handle/123456789/2871149-papers1996/wp96_1.htm (Accessed 4 October 2015).
6. Mitrany, D. (1965), "The Prospect of Integration: Federal of Functional?", Journal of Common Market Studies, vol. 4, no. 2, pp. 119—149.
7. Stubb, A. (1996), "A Categorization of Differentiated Integration", Journal of Common Market Studies, vol. 34, pp. 283—295.
8. Dorrucchi, E. Firpo, S. Fratzscher, M. and Mongelli, F. (2004), "The Link Between Institutional and Economic Integration: Insights for Latin America from the European Experience", Open Economies Review, vol. 15, pp. 239—260.
9. Tollison, R.D. and Willett, T.D. (1973), "International Integration and the Interdependence of Economic Variables", International Organization, vol. 27, pp. 255—271.
10. Soderbaum, F. and Shaw, T.M. (2003), Theories of New Regionalism: A Palgrave Reader (International Political Economy Series), Palgrave Macmillan, NY, USA.
11. Warleigh, A. and Rosamond, B. (2006), "Comparative Regional Integration: Towards a Research Agenda", available at: <http://ecpr.eu/Events/PanelDetails.aspx?PanelID=2081&EventID=51> (Accessed 7 October 2015).
12. Bulatova, O.V. (2012), Rehional'na skladova hlobal'nykh intehtatsijnykh protsesiv [The regional component of the global integration processes], DonNU, Donetsk, Ukraine.
13. Liubitseva, O.O. Babarits'ka, V.K. Yatsenko, B.P. Masliak, P.O. Pavlov, S.V. and Barbosh, Yu.A. (2010), Hlobalizatsiia svitovoho hospodarstva: heoprostorovyj vymir [Globalization of the world economy: a geospatial dimension], Kyivs'kyj universytet, Kyiv, Ukraine.
14. Luk'ianenko, D.H. Poruchnyk, A.M. and Kolot, A.M. (2008), Hlobal'na ekonomika XXI stolittia: liuds'kyj vymir [The global economy of the twenty-first century: the human dimension], KNEU, Kyiv, Ukraine.
15. Rudenko, O.M. Bondarenko, V.D. Valentiuk, I.V. Viter, D.V. Zahajnova, L.I. Koziura, I.V. and Yaskevych, A.J. (2012), Yevropejs'ka intehtatsiia ta rozvytok teorii derzhavnoho upravlinnia [European integration and the development of the theory of public administration], NADU, Kyiv, Ukraine.
16. Luk'ianenko, D.H. (2001), Stratehii ekonomichnoho rozvytku v umovakh hlobalizatsii [Economic development strategy in the context of globalization], KNEU, Kyiv, Ukraine.
17. Smoljakov, V.A. (2010), "The political dimension of economic integration (compare the European and Asian models)", Vestnik HGAJeP, vol. 3, no. 48, pp. 23—35.
18. Chuzhykov, V. (2008), Hlobal'na rehionalistyka: istoriia ta suchasna metodolohiia [Global regionalistics: history and modern methodology], KNEU, Kyiv, Ukraine.
19. Filipenko, A.S. (2010), Jekonomicheskaja globalizacija: istoki i rezul'taty [Economic globalization: origins and results], Jekonomika, Moskva, Rossiia.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2015 р.